

L'ÈPICA DE LES VÍCTIMES

Francesc Foguet i Boreu

MESTRES, Albert. 1714. *Homenatge a Sarajevo*. Tarragona: Arola, 2004 (Textos a Part, Teatre Contemporani, 24).

La història de la humanitat es deu poder explicar a partir de les guerres que l'han desolada. No per les victòries o les derrotes, sinó per les víctimes que han quedat esventrades als camps de batalla o que poblen els cementiris. L'èpica de l'heroisme, si bé alimenta els deliris imperials, amaga la ferum insuportable dels cossos morts o mutilats, siguin d'un bàndol o de l'altre. Del segle XVIII fins avui, dels il·lustrats als postmoderns, les guerres han conservat el mateix fons de barbàrie, per bé que —especialment del 1936 ençà— han tecnològitzat les armes d'assassinat massiu. Les conseqüències de la disbauxa bèl·lica, en nom del progrés, la pau o la democràcia, han estat més destructives encara: la mort sistematitzada dels més febles, dels més desvalguts, dels més pobres, carn de canó o efectes col·laterals de totes les guerres.

1714. *Homenatge a Sarajevo*, d'Albert Mestres, comença quan un obús cau enmig d'un mercat públic ple de gent i, de cop, talla el fil de la vida quotidiana dels qui es troben en aquest espai de sociabilitat popular. Malgrat el grau de sofisticació, les bombes no fan distinció de cap mena: escapcen la vida humana sense contemplacions. La resta d'escenes remetien l'espectador a episodis bèl·lics d'inspiració molt diversa que, sense renunciar a la ironia tràgica, cerquen el carés més antiheroic, més inhumà de la guerra: la por i l'obediència cega dels soldats rasos, la violació de les dones a la rereguarda, els judicis sumaríssims de la raó per la força, la intervenció hipòcrita dels organismes internacionals, la vulnerabilitat de les nacions dèbils enfront de la voracitat dels imperis, la prostitució obligada de dones i nens per sobreviure, la violència intrínseca de la militarada, els estralls irreversibles de la guerra.

Els personatges de la peça de Mestres participen, com a veus individuals amb nom o no, de tirada mítica o no, d'un moviment coral. Des del criminalista italià Cesare Beccaria fins al poeta palestí Mahmud Darwis, tot passant per Jean-Jacques Rousseau, el Marquès de Sade o les veus anònimes dels qui es troben immersos —sense voler-ho— en una conflagració, tots s'inscriuen en un espai i en un temps determinats. Com a personatges, tanmateix, els superen per transgredir els marges de la història i contribuir així al moviment metafòric que identifica la guerra, no pas amb els himnes de l'heroisme, sinó amb els crits ofegats dels qui són víctimes de la barbàrie bèl·lica.

L'espectacle és concebut, segons una didascàlia preliminar, per ser representat en format d'òpera «en un circ romà, amb espectadors a les grades o a l'arena a pròpia voluntat, on accions de guerra i d'assetjament amb homes, cavalls, elefants, vaixells, submarins, tancs, globus, avions i naus espacials han de conduir el fil i cimentar els diferents episodis». El text parteix, doncs, de

l'espectacularització profundament antiheroica, desmitificadora del fet bèl·lic i, també, de la implicació sensitiva dels espectadors com a part integrant de la coralitat. L'exhibició de la guerra cerca l'èpica de les víctimes i posa de manifest el negoci de les armes i de la mort, l'exacerbació dels valors més inhumans en plena barbàrie, la visió més impúdica de qualsevol guerra.

El trànsit d'un temps històric a un altre no dilueix —com fa la dramatúrgia de la sostracció, ara que intenta explotar el filó de les problemàtiques contemporànies per sortir de l'atzucac— el sentit circumstancial de cada guerra. Ans al contrari: troba el denominador comú de totes les guerres per elevar-lo visceralment a la categoria ètica: el punt de trobada que, més enllà de les contingències, converteix tot conflicte bèl·lic en una massacre per als qui no decideixen fer la guerra. El text de Mestres homenatja tant la tradició de teatre polític vuitcentista com la dramatúrgia brossiana, la comèdia aristofanesca o la literatura pacifista d'entreguerres, entre altres referents, en una amalgama original que treballa a fons la convencionalitat dramàtica i que combina, amb encert, el grotesc i el sublim, la ironia i el seriós, la comèdia i la tragèdia.

1714. Homenatge a Sarajevo és una suma oberta de textos que, en estructura modular i en una seqüenciació variable, construeix una apoteosi de sentits sobre les conseqüències nefastes de la guerra, sigui quina sigui. Si el títol remet a una data simbòlica del passat històric català i, alhora, a la contemporaneïtat europea d'una guerra sagnant, els episodis que enfilen el conjunt eleven a èpica la tragèdia quotidiana —invisible als ulls de la gran crònica que dicten els imperis i els vencedors— dels qui pateixen l'efecte destructor de la guerra. Amb una intencionalitat transhistòrica i antibel·licista, Mestres posa en solfa tota una gamma irreverent i arriscada de registres lingüístics, textures de trama, referències literàries, traces de personatges i de situacions, d'una extraordinària potència i d'un gran dinamisme dramàtics.